

**Imrényi, András – Mazziotta, Nicolas szerk.,
Chapters of Dependency Grammar**

A historical survey from Antiquity to Tesnière

Studies in Language Companion Series (SLCS) 212. John Benjamins, Amsterdam,
Philadelphia, 2020. 281 oldal¹

1. A mű hiánypótló jellege. A Chapters of Dependency Grammar című mű (a továbbiakban ChDG) a Werner Abraham által alapított patinás sorozat (SLCS) 212. kötete. A sorozat a Studies in Language folyóirat gyűjteményeiből nőtt ki monografikus műveket is közreadó platformmá. A szintér termékenységét mutatja, hogy 2023 végén már a 235. kötet is megjelent, ugyanakkor a ChDG jelentőségét is jelzi, hogy sem a megjelenés óta eltelt időben, sem a megelőző évtizedben nem volt hasonló, a függőségi nyelvtani elemzésre (lásd Dependency Grammar, a továbbiakban DG) – tudománytörténeti szempontból is – reflektáló mű. Előzményként (de a tudománytörténeti szempontok mellőzésével, továbbá a függőségi nyelvtan kevésbé karakteres körülhatárolásával) legfeljebb a 2009-es Dependency in linguistic description tanulmánykötetet említhetjük (POLGUÈRE–MEL’ČUK eds. 2009). A sorozatra az elmúlt két évtizedben is inkább jellemző az, hogy többféle megközelítést érvényesítő, tematikusan vagy nyelvek szerint szerveződő anyagok látnak benne napvilágot.

A ChDG nemcsak – a fentiek alapján is egyértelmű – hiánypótló szerepe miatt jelentős vállalkozás, hanem azért is, mert feltárja a függőségi nyelvtani elemzés kibontakozásának az útját (előzményeit, főbb tudománytörténeti lépéseit), és ennek keretében korábban fehér foltnak számító területeket és ismeretlen kapcsolatokat (részben hatást, részben a szemléletmód hasonlóságán alapuló rokonságot) is megrajzolja a DG térképén. A ChDG megjelenése újra rávilágít arra, hogy az európai hagyományban a mondat függőségi viszonyokkal való leírása nemcsak TESNIÈRE (1959) szintaxisa óta van jelen, hanem jelentős grammatikai és pedagógiai hagyományokra támaszkodik.

Kiemelésre érdemes magyar vonatkozása ebből a szempontból az, hogy egy teljes fejezet (5. fejezet) foglalkozik BRASSAI SÁMUEL munkásságával (ezzel a fejezettel alább kissé részletesebben foglalkozunk, mint a mű többi részével). Jelentős továbbá azért is, mert a teljes koncepcióban, továbbá az elméleti, bevezető fejezetben (1–22)² nagyon világos körülhatárolását is adja a DG körébe tartozó modelleknek, az elemzés és az elemző ábrázolás elveinek (lásd még a 4. fejezetben is), ezzel egyben rávilágít a mai függőségi nyelvtanok metatudományos vonatkozásaira, és megerősíti a szilárd elméleti alapokat. A szintaktikai elemzés esetében ugyanis vízvonalnak tartják a szerkesztők azt, hogy egy mondatmodell érvényesíti-e a konstituenciát, összeépíti-e az elemi kifejezéseket frázisokká, rész-egész viszonyokban modellálja-e a mondatot, vagy nem (1, 7). A DG – egyáltalán nem homogén – modelljeit felismerhetővé teszi az, hogy „nukleuszok”, tipikusan szavak mint csomópontok közvetlen, hierarchikus viszonyával, hálózatosan modellálják

¹ <https://doi.org/10.1075/slcs.212>

² Az egyszerű számok a mű oldalszámait jelzik, a fejezetekre mutató hivatkozásban mindig utalunk arra, hogy a kötet számozott részéről van szó.

a szintaktikai szerkezetet. A csomópontok (nóduszok) a függőségi viszonyok alapján létező láncot alkotnak. A DG tehát csomópontok dependenciaviszonyokon alapuló kapcsolat-hálózatát feltételezi, nem csomagolja össze a nukleuszokat, a szavakat (mint részeket) új csomóponttá (relatív egészé), frázist képviselő, a mondatnak a nukleuszoktól eltérő státusszal felruházott elemévé (vö. KAHANE 1996; OSBORNE 2015). A konstituenciától való elhatárolás nagyon alapvető kapocs a DG művelői között, legalább olyan erős kohezív tényező, mint a leírás olyan főbb elveiben való egyetértés, mint az igekezéppontúság (8, 12) és a valencia fogalma (8, 13). Végeredményben hathatós volt tehát, hogy TESNIÈRE oly vehemensen kelt ki a mondat bináris (alany – állítmány) koncepciójával szemben (amely alapot vetett az NP – VP tagolásnak, vö. OSBORNE 2015: 1027), bár ez a hatás nem azonnal jelentkezett. Hasonlóan ahhoz, ahogy BRASSAINAK az igekezéppontú mondatmodellről szóló akadémiai előadásai sem bizonyultak azonnal áthatónak, még az 1962-es akadémiai nyelvtan (TOMPA szerk. 1962) is fenntartotta a mondat birém (alany – állítmány központú) koncepcióját.

A ChDG reflektál arra, hogy mai perspektívából tekint a DG kibontakozására, a DG nem egy központú szerveződésére. Az autonóm szintaxis koncepcióját például a mai strukturális és funkcionális kognitív megközelítések közötti meghatározó szemléletbeli eltérés felől is értelmezi (10). STEPHEN S. CLARK mondatábrázolási innovációja abból a kiindulópontból is értelmeződik, hogy mennyiben érvényesülnek benne a DG-nek a MAZZIOTTA és IMRÉNYI által kiemelt, általánosnak tartható elvei (4. fejezet, 138–140, lásd még KAHANE–MAZZIOTTA 2015). A szerkesztők és szerzők a 21. század eleji nézőpontból ismerik fel és törekszenek bemutatni a nyelv tudományos gondolkodásnak azt a „klímáját” (vö. dependency-based/-oriented approaches/perspectives; „climite of opinion” 4., lásd még a 8. fejezetet is), amelyben a DG-hez tartozó iskolák kibontakoztak. Mindennek indexikus leképeződése az a folyamat is, ahogy az elemző ábrázolás formálódott (vö. 9–10; 4. fejezet). Ehhez kapcsolódik a szerkesztői vállalkozás szépsége, amelyet érzékletesen fogalmaz meg az alábbi bekezdés: „A jelen kötet a múlt olyan grammatikusai között ismer fel és mutat be a hasonló gondolkodáson alapuló kapcsolatot, akik közül többen bizonyára meglepődnének, ha arról értesülnének, hogy egybevágó belátásokra jutottak. Térbeli, időbeli, nyelvi és egyéb határok gátat vetettek egy ilyen felemelő felismerésnek. E könyv lapjain azonban végre együtt lehetnek.” (5.)³

A vállalkozás szakmai minőségét jelzi, hogy a lektorok a szintaktikai kutatás széles körben elismert alakjai, mások mellett HANS-WERNER EROMS, EVA HAJIČOVA, RICHARD HUDSON, KIEFER FERENC, JOACHIM NIVRE (19).

2. A mű szerkezete, az egyes fejezetek fő újdonsága. A könyvnek a szerkesztők által jegyzett, számozatlan (Aspects of the theory and history of dependency grammar című) bevezető fejezete ötvözi a kötet koncepció bemutatását az elméleti alapvetéssel, ezért a DG mai, változatos irányai szempontjából koncipiáló munkának is tekinthető. Ráirányítja a figyelmet a DG hagyományosan erős pedagógiai elkötelezettségére és más alkalmazási lehetőségeire is (2). A fejezetszerkezet a tudománytörténeti munkákban megszokott módon elsődlegesen az idő perspektíváját érvényesíti, de nem áldozza fel ennek

³ „The present volume thus brings together like-minded grammarians of the past, many of whom would have been quite surprised to learn that others had arrived at so similar conclusions. Geographical, historical, linguistic and other barriers kept them from experiencing this joy of discovery. On the pages of this book, they now finally belong together.” (5.)

a szorosan összetartozó megközelítések együttes bemutatását (pl. a 8. fejezet – The Russian trail – egységét, nagyon helyesen, nem bontja meg). A szerkesztők világosan kijelölik az időbeli, valamint a földrajzi és tematikus határokat is (14). Az időbeli határokat metonimikusan a mű alcíme is jelzi (A historical survey from Antiquity to Tesnière), logikus, hogy így jelölték ki a határt, és nem vállalkoztak a DG TESNIÈRE utáni irányzatainak a bemutatására. Egy újabb, hasonló vállalkozás valósíthatná meg az arab és az indiai grammatikai hagyomány bekapcsolását a DG kibontakozásának történetébe (14, 15–16), amelynek főként az európai szálait mutatja be és szövi egybe ez a kötet (de lásd még az amerikai mondattani kutatásokkal foglalkozó 4. fejezetet is). BRASSAI munkásságának tárgyalása a műben e tekintetben is szimbolikus továbbvezető szálát bont, mivel egyrészt BRASSAI példáiból következtethetünk az arab és az indiai grammatikák ismeretére, másrészt tudható, hogy BRASSAI könyvtárának arab, szanszkrit (és hindu) nyelvi részlege is volt (165, vö. LŐRINCZI 2005).

Az 1. fejezet (23–57, melynek szerzője ANNELI LUHTALA, University of Helsinki) az ókortól a késő középkorig tekinti át az európai mondattan alakulását. A DG nézőpontjából az a megfigyelés emelkedik ki, hogy a középkori grammatikák tendenciózusan szavak közvetlen kapcsolataival írták le a mondat szerkezetét. Ugyanakkor a sztoikus logikán alapuló igeközpontú mondatmegközelítést, amelyben tehát az ige köré szerveződött a mondat (ha hiányosnak is tartották a nominális(ok) nélkül), legyűrte az arisztotelészi logikai hagyomány a szubjektum-predikátum viszony kitüntetésével, ami alapul szolgált a kétpólusú mondatmodell megszilárdulásának. A szubjektum és a predikátum viszony értelmezése a birém koncepció elfogadása esetén sem egységes, a viszony nem mindig egyenrangú, propozíciófüggő és grammatikai (például egyeztetésfüggő) is lehet a tagok eltérő jelentőségének, elsődlegességének a megítélése.

A 2. fejezet (59–84, szerzője BERNARD COLOMBAT, University of Paris) a latin nyelvtanokat mutatja be a reneszánsz korában és a 17. században. A fejezet tárgyalja az egyeztetést és a bővíthetőséget, a prepozíciót, kötőszót és vonatkozó névmást tartalmazó szerkezeteket. Rámutat arra, hogy a humanista nyelvtanokban is azt gondolták az egyeztetésről, hogy az abban részt vevő elemek közül az egyik elem függ a másiktól, az irányító tagtól. A humanista latin grammatikákban is az ige foglalta el a központi helyet a mondatban. A konstrukció fogalma is megjelenik ebben a korban: a mondat részeinek „megkövetelt elrendezését” konstrukcióként írja le PEROTTI és MANUTIUS nyelvтана.⁴

A 3. fejezet (85–131, szerzője SYLVAIN KAHANE, MoDyCo, Université Paris Nanterre) a francia felvilágosodás korszakába tekint be. Az Enciklopédiában megjelenő függőségi grammatikát tárja fel a fejezet BUFFIER-től (1709) BEAUZÉE-ig (1765). Az Enciklopédia 14. kötetében BEAUZÉE megkülönbözteti a kormányzást (‘government’), amelyben a rectum bizonyos, meghatározott alakban kapcsolódik az őt kormányzó alaptaghoz, valamint a komplexummal mevalósuló bővítést. BEAUZÉE is fagrafón ábrázolja a mondatrészek függőségi viszonyait. KAHANE ennek az elemző ábrázolásnak a forrását is kutatja, hiszen a 17. századbeli nagy hatást kifejítő Port-Royal nyelvtan a logikai kapcsolatokra fektette a hangsúlyt, nem a szavak közötti függőségi viszonyokra. Így jut el BUFFIER-ig, akinek a nyelvtanában szintén minden szó – kivéve az igét és annak alanyát – egy másik

⁴ „What is construction? It is the required disposition of the parts of the sentence in the sentence itself” (60, COLOMBAT fordítása latinról angolra).

szónak a dependense. A fejezet ezen kívül egyéb 18. századi nyelvtanokat is érint, vizsgálja a szórenddel kapcsolatos felfogásokat is.

A 4. fejezet (133–162, szerzője NICOLAS MAZZIOTTA, Université de Liège) az amerikai mondatábrázolási megoldások alakulástörténetének kontextusában emeli ki STEPHEN W. CLARK ábráinak újdonságát. CLARK 1847-es nyelvtana a konstituenciára és a függőségi viszonyokra egyaránt épít. MAZZIOTTA „buborékdiagramnak” hívja CLARK ábráit, amelyekben a vertikális elrendezés képezi le a fő elemek és a kísérő elemek, bővítmények közötti hierarchikus viszonyt. A fő elemek (pl. állítmány, alany, tárgy) horizontálisan vannak elhelyezve a diagramban, míg a bővítmények és funkciószavak mindig az őket domináló kifejezés alatt találhatók. A fejezet a kapcsolatalapúságból kiindulva hasonlítja össze a megszokott függőségi ábrákat (fa típusú gráfokat) CLARK buborékdiagramjaival. MAZZIOTTA összefüggésbe hozza a buborékdiagram módszertanát azzal is, hogy CLARK egy olyan időszakban dolgozott, amelyben a nyelvi leírás a szóalapúság felől a mondatalapúság felé indult el. Az amerikai szál bevonását mindenképp indokolja az a megfigyelés, hogy a mondattani viszonyok szisztematikus ábrázolására a bemutatott műben találjuk a legkorábbi példát.

Az 5. fejezet (163–187) BRASSAI SÁMUEL mondatmodelljét mutatja be, szerzői IMRÉNYI ANDRÁS (a megjelenés idején Eszterházy Károly Egyetem, Eger affiliációval) és VLADÁR ZSUZSA (ELTE, Budapest). A magyar nyelvtudomány szempontjából kiemelkedik ez a fejezet, ezért kissé részletesebben foglalkozunk vele a recenzió 3. pontjában. Azt azonban már itt megjegyezzük, hogy a munkának köszönhetően BRASSAI SÁMUEL szintaxiselmélete végre méltó helyre került a nemzetközi és a magyar nyelvtudomány-történetben, különösen pedig a DG történetében. BRASSAI igekezéppontú, szavak hierarchikus viszonyából felépülő mondatmodellje és ennek ábrázolása (1873-ban) ugyanis tíz évvel előzte meg FRANZ KERN, korábban úttörőként számontartott elemző ábrázolási megoldását. A szerzők bizonyították, hogy a ma ismert első teljesen dependencialapú, igekezéppontú mondatábrázolás BRASSAITÓL származik.

A 6. fejezet (189–213, szerzője TIMOTHY OSBORNE, Zhejiang University, Hangcsou) FRANZ KERN mondatkezéppontú nyelvtanával foglalkozik. KERN a mondat gyökércsomópontjának a véges ígét tette meg, amelynek egyenrangú bővítményei az alany és a tárgy. Bár KERN mondatleírása több mint fél évszázaddal megelőzi TESNIÈRE nyelvtanát, OSBORNE bemutatja, hogy a két nyelvtan igen hasonló. KERN öt fő művéből három tartalmaz mondatábrákat. A mondatábrák alapvetően igekezéppontúak, valamint megjegyzendő, hogy egy csomópont egyetlen szó, illetve egy szó egy csomópontot alkot (ellentétben például a frázisstruktúra-nyelvtanok megoldásával). A fejezet áttekinti KERN forrásait is, például a GRIMM-féle történeti nyelvtant, illetve KARL FERDINAND BECKER szintén igekezéppontú nyelvtanát. A fejezet FRANZ KERN és TESNIÈRE nyelvleírásainak összevetésével zárul.

A 7. fejezet (216–251, szerzője LORENZO CIGANA, University of Copenhagen, NorS) OTTO JESPERSEN strukturális mondattanából emeli ki a függőségi viszonyokra vonatkozó részeket, különös tekintettel JESPERSENnek arra az elméletére, amelyben három „rangba” osztályozza a szavakat. A szerkezeti ábrákban ezeket a rangokat vízszintes nyilak ábrázolják. Például a *mérgesen ugató kutya* szerkezetben az első rangú a *kutya*, a második az *ugató*, a harmadik a *mérgesen*. Érdekesség, hogy ebben az ábrázolásban nem feltétlenül az ige az első rangú elem (pl. a *kutya* (1) *mérgesen* (3) *ugat* (2)), mivel JESPERSEN a predikátumot az alany specifikálójának tartotta. A fejezet feltárja JESPERSEN

mondatfelfogásának függőségi jellegét, s ezen keresztül hatását HJELMSLEV teljesen viszony- (és nem konstituencia-) -alapú elméletére.

A 8. fejezet (253–275, szerzője PATRICK SÉRIOT, Université de Lausanne, State University of Saint-Petersburg) az orosz DMITRIJEVSZKIJ függőségi nyelvtanát mutatja be, illetve annak lehetséges hatásait TESNIÈRE mondattanára. Ebben a felfogásban az állítmány az az elem, amely nem függ semmitől, a mondattani funkciók pedig a szófajoknál lényegesebb szerepet kapnak a leírásban. DMITRIJEVSZKIJ ezenkívül a „nominativizmus” ellen foglal állást: azt állítja, hogy a mondat egyetlen valódi központi eleme az ige, az alany nem különb a többi bővítménynél, illetve az alanyeset is csak egy érték az esetparadigmában. DMITRIJEVSZKIJ explicitté teszi a hierarchiát az ige/állítmány és a bővítmények (más mondatrészek) között. Az igeközpontság pedig meghatározó közös nevezője a DG-be tartozó felfogásoknak. Az igeközpontsággal összefüggésben a magyar olvasó számára különösen érdekes, hogy az ige és a mondat conceptualizációjában alkalmazott társadalmi analógia egyszerre hasonlóan, ugyanakkor a társas beágyazottságnak megfelelően sajátosan eltérően valósul meg a tanító metaforákban (vö. IMRÉNYI 2021). Míg BRASSAINÁL a mondat központjának leképezéséhez a FEJEDELEM, addig az orosz párhuzamban a CÁR szolgál forrástartományként.

3. Az 5. fejezet különös jelentősége a magyar nyelvtudomány-történet nézőpontjából. A szerzők rámutatnak arra, hogy BRASSAI egyértelműen az induktív módszertan mellett foglalt állást (a deduktívval szemben), a nyelvet társas beágyazottságában tartotta leírhatónak, a BRASSAI által alkalmazott metanyelv reflektál a nyelvi interakcióban álló felek együttes figyelmére és megértésére (166). A szerzők körültekintően feltárják azokat a hatásokat, amelyek BRASSAI igeközponitú szintaxiselméletét alakították, ugyanakkor meggyőznek annak eredetiségéről is. Egyértelmű, hogy BRASSAI határozottan elutasította a mondat logikai alanyra és logikai állítmányra való tagolását (166–169). A fejezet leg-részletesebben az igeközponitú mondatmodell részletes bemutatásával foglalkozik, remekül kiaknázva azt a lehetőséget, amely BRASSAI tanító metaforáiban rejlik (171–173, lásd még IMRÉNYI 2021). A BRASSAI elemző mondatábrázolásával foglalkozó rész (171–173) közli és értelmezi az 1873-ra keltezett függőségi ágrajzot. Korábban WACHA BALÁZS (2005: 87) is újra ráirányította a figyelmet (magyar nyelvű tanulmányában) BRASSAI újító megoldására. Úgy tűnik, hogy IMRÉNYI ANDRÁS (2013) értelmezése előtt BRASSAI recepciója nem boldogult azzal a látszólagos kettősséggel, hogy BRASSAI egyfelől szakítva a mondatot alanyra és állítmányra mint fő részekre tagoló birém koncepcióval igeközponitú függőségi elemzést adott; másfelől viszont felismert egy új kettősséget (dualizmust), amikor a mondatban inchoativum – zöm részeket (előkészítő részt – tüzetes részt) azonosított. Az utóbbi kettősséget É. KISS KATALIN 1983-as értekezésében az információszerkezeti elrendezéssel, a téma – réma tagolással rokonítható, úttörő felismerésnek tartotta (1983: 7–8). É. KISS értelmezése (2008) hozzájárult ahhoz, BRASSAINAK a nyelvi interakció szerveződésével, a figyelemirányítással kapcsolatos eredményei az ún. kommunikatív mondattagolás elméletének a keretében a nemzetközi szintéren is láthatóvá válnak. IMRÉNYI és VLADÁR (valamint IMRÉNYI 2013) azonban arra is rámutatnak, hogy É. KISS 1983 utáni, BRASSAI mondattanával foglalkozó munkái torzítottak is a Brassai-recepción, amikor az inchoativum – zöm tagolást analógnak mutatták be a topic/topik – comment/predikátum tagolással, amely lényegében a logikai alany, logikai állítmány viszonyinak felel meg

É. KISS modelljében, vagyis egy olyan koncepciónak, amelytől BRASSAI egyértelműen elhatárolódott: „Az eddigiekben amellet érveltem, hogy BRASSAI mondat szerkezete és a generatív mondat szerkezete lényegében azonos, attól eltekintve, hogy a mondatzömöt a generatív nyelvelméletben nem három részre tagoljuk, hanem kettőre: fókuszra és egy ígével kezdődő V' mondat szakaszra” (É. KISS 2005: 17).

Ezért is lényeges az, hogy a szerzők külön fejezetben foglalkoznak az inchoativum – zöm tagolással (179–181), BRASSAI mondatmodelljének É. KISS általi generatív szemléletű átírásával (181–182), és kifejtik, hogy BRASSAI mondat elemzése konzisztensen függőségi nyelvtani felfogást képvisel.

4. A kötetben felmerülő kérdéskörök. A mű grammatikaírás-történeti áttekintés, amely nemcsak tudománytörténeti szempontból bír különösen nagy jelentőséggel, hanem arra is alkalmas, hogy bizonyos kérdéseket problematizáljon. A DG-be tartozó irányzatokat határozott igeközpontúság jellemzi, ugyanakkor a mondatot függőségi viszonyokkal modelláló nyelvtanok még a 20. század második felében sem mindig tudták kivonni magukat a logikai hagyomány bírem koncepciójának a hatása alól. A ’mit tekintünk a mondat központi elemének?’ kérdésre eltérő választ ad például a magyar akadémiai nyelvtan (TOMPA szerk. 1962: 119) a bírem koncepciót képviselve és a Magyar grammatika (KESZLER szerk. 2000). Az utóbbi ige- és állítmányközpontú elemzést ad. A ChDG rávilágít arra, hogy egyik elgondolás sem újkeletű, a különböző hatások sokszor vegyes megoldásokhoz is vezetnek.

A szintaktikai modellek esetében vízvázalasztó döntésként jeleníti meg a kötet azt, hogy a mondatot közvetlen viszonyokban vagy rész-egész viszonyokban ragadják meg a nyelvtanok. Ezt összefüggésbe hozzák a funkcionális és a strukturális-formális nyelvleírások szemléletmódjában rejlő különbséggel. A szerkesztők azt is láttatják, hogy a nyelvi jelenséghez való közelítésben nem egyforma hangsúllyal érvényesül a struktúra vagy a jelentés szempontja. A kötet felhívja a figyelmet arra, hogy TESNIÈRE nyelvtanában a morfológia, a szintaxis és a szemantika három önálló területe a nyelv vizsgálatának, és ez már egyfajta figyelmifókusz-áthelyezés a szóalapú grammatikától a mondat alapú grammatika felé.

A könyv rámutat, hogy a DG több központú, nem homogén szintaxiselmélet, bizonyos kérdésekre eltérő válaszok vagy magyarázatok is születtek/születnek, illetve bizonyos kérdésekkel többször is szembe kellett nézni. Ilyen például a szórend problematikája, amely szorosan összefügg az ábrázolás kérdésével is, amellyel a mű több fejezete foglalkozik. A fa típusú mondatábrák ugyanis a szavak közötti szintaktikai kapcsolatokat ábrázolják, amely a szórendtől különböző elrendezés. A könyv bemutat olyan ábrázolási módokat is, amelyek egyszerűen képesek szemléltetni a szintaktikai viszonyokat és a szórendet is. A történeti áttekintés rámutat: az ábrázolás igénye abból fakad, hogy grammatikai és pedagógiai hasznát is van annak, ha egy nyelvtan képes a mondat szavainak egymáshoz fűződő viszonyát szemléltetni, és ezt a szerkezeti tagoltságot képvisé tenni.

A mű nem törekszik a több központúság felszámolására, a DG homogenizálására, jelentős szerepet vállal azonban abban, hogy rámutasson a közös elvekre eme változatosságban. A konvergáló elvek és összhangban álló megoldások tételes tárgyalását találjuk a bevezető részben (1–22), de szempontként érvényesül az egyes fejezetek koncepciójában is. Ez a szerkesztői, a szerzők által is érvényesített tárgyalásmód hozzájárul a mű

nagyfokú kohezivitásához, ami nem lebecsülendő értéke egy nagy időintervallumot át-fogó tudománytörténeti munkának.

A fenti kérdéseknek, problémaköröknek a fényében különösen nagy várakozás van az olvasóban a folytatással kapcsolatban. Az ismertetés írói érdeklődéssel várják a DG TESNIÈRE utáni történetének a feldolgozását az SLCS egy újabb kötetének a lapjain.

Hivatkozott irodalom

- IMRÉNYI, ANDRÁS 2013. Constituency or dependency? Notes on Sámuel Brassai's syntactic model of Hungarian. In: SZIGETVÁRI, PÉTER ed., *VLLxx. Papers presented to László Varga on his 70th birthday*. Tinta Könyvkiadó, Budapest. 167–182.
- IMRÉNYI ANDRÁS 2021. Versengő metaforák: a mondat forrástartományai. *Argumentum* 17: 294–312. <https://doi.org/10.34103/ARGUMENTUM/2021/16>
- KAHANE, SYLVAIN 1996. If HPSG were a Dependency Grammar ... *Proceedings TALN'96 / Actes de TALN*. Marseille. 45–49.
- KAHANE, SYLVAIN – MAZZIOTTA, NICOLAS 2015. Syntactic polygraphs. A formalism extending both constituency and dependency. In: *Proceedings of the 14th Meeting on the Mathematics of Language* (MoL 2015). Association for Computational Linguistics, Stroudsburg, PA. 152–164. <https://doi.org/10.3115/v1/W15-2313>
- KESZLER BORBÁLA szerk. 2000. *Magyar grammatika*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- É. KISS KATALIN 1983. *A magyar mondat szerkezet generatív leírása*. Nyelvtudományi Értekezések 116. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- É. KISS KATALIN 2005. Brassai Sámuel és a generatív magyar mondat szerkezet. In: PÉNTEK JÁNOS szerk., *A nyelvész Brassai élő öröksége*. Erdélyi Tudományos Füzetek 256. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár. 11–19. <https://doi.org/10.36240/etf-256.02>
- É. KISS, KATALIN 2008. A pioneering theory of information structure. *Acta Linguistica Hungarica* 55: 23–40. <https://doi.org/10.1556/ALing.55.2008.1-2.2>
- LŐRINCZI RÉKA 2005. Brassai Sámuel könyvtárának nyelvészeti részlegéről. In: PÉNTEK JÁNOS szerk., *A nyelvész Brassai élő öröksége*. Erdélyi Tudományos Füzetek 256. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár. 106–113. <https://doi.org/10.36240/etf-256.02>
- OSBORNE, TIMOTHY 2015. Dependency grammar. In: KISS, TIBOR – ALEXIADOU, ARTEMIS eds., *Syntax. Theory and analysis. Volume 2*. De Gruyter, Mouton, Berlin. 1027–1045. <https://doi.org/10.1515/9783110363708-007>
- POLGUÈRE, ALAIN – MEL'ČUK, IGOR eds. 2009. *Dependency in linguistic description*. John Benjamins, Amsterdam, Philadelphia. <https://doi.org/10.1075/slcs.111>
- TESNIÈRE, LUCIEN 1959. *Éléments de Syntaxe Structurale*. Klincksieck, Párizs.
- TOMPA JÓZSEF szerk. 1962. *A mai magyar nyelv rendszere. Leíró nyelvtan II. kötet. Mondattan*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- WACHA BALÁZS 2005. Brassai előtt, Brassai után. In: PÉNTEK JÁNOS szerk., *A nyelvész Brassai élő öröksége*. Erdélyi Tudományos Füzetek 256. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár. 84–102. <https://doi.org/10.36240/etf-256.13>

KUGLER NÓRA

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem

POMÁZI BENCE

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem
HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközpont